

zborih po njenih željah ravnajo, ne pa po svoji trmi ali pa po mislih tacih, kateri še naroda našega ne poznajo in bi ga radi le zmiraj vpregali v ptujo galejo, sploh take može, ki so svoje lastnosti, svoj značaj že djansko pokazali. Jalovim besedam nikdar ni verjeti; one so večkrat le méd, s katerim je strup namazan. — Ljudstvo skorej vse le po poslancih dela; kakoršni so tedaj poslanci, takošno bo njih delo, in vse ljudstvo bo škodo trpelo, če je slabo volilo. Zavoljo tega se morajo volivci že dosti časa poprej pomenkovati in po dogovoru skleniti, ktereга bodo volili, da pridejo k volitvi vsi pripravljeni. Dobro je tudi, tacega poprej prašati, kaj da misli o tej ali drugi deželni potrebi, in ali prevzame poslanstvo. Nič drugače ni pri volitvah župana in starešin.

Urban. Povem vam, gospod dohtar, da sem pri vsaki volitvi bil; nisem pa tako na tanko vedel, da je res treba priti, in da imamo tako skrbno paziti na lastnosti tega, ki ga hočemo izvoliti. Ko smo župana volili, dal sem svoj glas svojemu botru, kateri je skozi in skozi pošten mož, a drugi so za-nj najbolj zato glasovali, ker so mu dolžni bili. — Ko smo volili poslanca, nisem vedel prav za prav, koga imam voliti, in dal sem svoj glas nekemu premožnemu posestniku, misleč, da bo ta že vedel, česar mi kmetje potrebujemo. Tudi smo volivci le malo ur pred volitvijo se pogovarjali, koga da bi volili, in nismo se mogli dogovoriti. Vidim, da je bilo prepozno in napčno.

Miha. Jez pa naravnost povem, da nisem bil še pri obeni volitvi, ker sem si mislil, najjo opravijo drugi; jez nimam časa in mar mi ni, naj izvolijo Petra ali Pavla.

Gospod. Sto in stokrat vam rečem, da taka misel je skozi in skozi napčna misel, pa tudi — al ne zamerite mi — neumna misel; zakaj če hočete koga kamor koli poslati, da vas v važnih zadevah, ktere tudi v mošnjo segajo, namestuje in zastopa, boste gotovo na to gledali, da je ta človek pripraven za to sporočilo in temu delu kos.

Miha. Pa človek celi dan pri volitvi zgubi in zraven potrosi tudi še kak goldinar, če najde dobro kompanijo.

Gospod. Čujte Miha! Ali hodite o nedeljah v cerkev in dajete kaj za cerkvene potrebe?

Miha. Kaj ne bi! vsako nedeljo grem in vsak praznik, in plačavam tudi.

Gospod. Zakaj neki? ali vam ni žal za toliko časa in za ta denar?

Miha. Nu, zakaj? zato ker je tako zapoved božja in ker bo pomoglo moji duši; za ta čas mi ni žal, in tudi ne sme biti.

Gospod. Prav tako! To kaže, da ste dober kristjan. Ker pa ste dober kristjan, morate spolnovati tudi vse drugo, kar globoko sega v duševni in posvetni blagor vam samim, celi občini, pa tudi celi deželi in državi. Pomislite le samo to, da gré v vaši lastni hiši vse narobe in rakovo pot, ako ni dobrega gospodarstva, pravega reda, — da gospodar vleče hot, gospodinja pa bistahor, da otroci delajo po svoji glavi, posli pa tudi tako; v taki hiši ni blagoslova božjega in kmalu pride na kant. Pogledite! kakor s hišnim gospodarstvom, prav taka je z občinskim, deželnim in državnim, in ker ste vi en kos te občine, pa tudi en kos dežele in države, tedaj vse dobro, pa tudi vse slabo, kar se tam godí, tudi vas zadeva v denarnih in družih rečeh.

Miha. Da se ne bi veliko plačevalo, oj, za to mi je že mar, in če je res tako, da država je kakor pater nošter, mi pa smo vsak kakor eno zrnce na njem,

tedaj res tudi vsacega zadeva, kar se v komunu (občini), v deželi in državi godí.

Gospod. Hodita po tem takem k vsaki volitvi; naj vama ne bode žal za majhno zamudo časa in za malo denarja, in volita pametno. Pomislita dalje, da komur ni mar za prave možé v občinskem, deželnem in državnem zboru, ta sam sebe zvezanega prepušča drugim, da delajo kar hočejo; če pa vam nepošteni hinavci, starokopitni rakovci, sebični lakomneži kruh svobode režejo, vam bo taka njih svoboda strašno presedaia! Kakor nedoletni otroci bote po tem vedno pod šibo tacih gospodarjev, kateri le toliko svobode radi imajo, da oni svoje namene izpeljujejo. Vedite, da po pametnih volitvah se vrši svoboda.

Urban. Mene, gospod, ste že preverili popolnoma. Zdaj še le vem, da v ustavni državi se svoboda začinja z umnimi volitvami.

Gospod. Prav kratko rečeno, je tedaj svoboda pravica in dolžnost vsacemu državljanu, da se marljivo in odločno pečá z državnimi, deželnimi in občinskimi, to je, z javnimi zadevami, — da pametno dela in živí po postavah, ki jih je dal cesar z ljudstvom vred. — Videte pa iz tega tudi, da je svoboda prav koristna pa tudi težka reč. Ljudstvo pa, kteremu je prav živo mar za javna opravila, in se z njimi po ustavnem pismu pametno in po vesti pečá, ktero je složno in ustavnim postavam vselej pokorno, ni samo srečno, temuč postane imenitno, veljavno ljudstvo. — Zdaj pa srečno! Povejta svojim sosedom, o čem smo se pogovarjali, da tudi drugi vedó, da svoboden je v ustavni državi le tak, kdor ni volem božji, ampak ki dobro pozná svoje državljanske pravice, pa tudi dolžnosti svoje, da glavo po konci nosi, če tudi je v kmečki suknji, vendar pa tudi v razuzdanosti ne išče svobode, ampak v mejah, ki jih stavijo postave! Ako pa niso take se dajo premeniti po poštenih poslancih.

Šolske stvari.

Sad nemščine v ljudski šoli.

Iz Gorenskega. Ker se iz mnogih krajev dopisujejo izgledi, koliko je nemščina v ljudski šoli koristila, naj „Novice“ še tudi povedó, kakošen sad je nemščevanje doneslo v neki šoli na Gorenskem, ki je že od nekdanj med najboljše se štela, v katero je tudi dopisnik sam hodil. Učitelj je bil res priden, veliko si je prizadjal, veliko let se z otroci ubijal, in v svojem trudu in poklicu do smrti stanoviten ostal. Bog mu daj dobro! Ker je pa vlada sama le na nemščino tiščala, se samo vé, da se je tudi v naši šoli nemščevalo, kar se je dalo. In da si je nekdanji učitelj o tem posebno veliko prizadjal, je že to najboljše spričevanje, ker je bil neki od tadanje deželne vlade pohvalno pismo prejel, v katerem je bil „Musterlehrer“ (izgledni učitelj) imenovan. Bile so prav odločene ure, v kterih smo se le „nemških besedi“ učili; tedaj nam je „Vater, Mutter, Bruder, Schwester“ itd. v glavo vbijal. Da bi bili mislili, da res kaj znamo, smo tudi nemško molili, ali veliko bolj blebetali; saj razumeli nismo ničesa. „Ti večí“ so se učili tudi „die zehn Redetheile“, in kdor je te znal naštetí, smo ga občudovali kot največega veljaka, da bi se mu bili kmalu odkrivali. Pa v naši nekdanji nemški šoli se je storilo še več; naša visoka nemščina je iz šole stopila tudi očitno na dan. Le poglejte in čudite se! Začelo se je tudi pri procesijah po nemško moliti!! Gospod učitelj je v šoli napovedal: „Otrôci poslušajte! zdaj bomo tudi pri procesijah po nemško molili, da bote vedeli — litanije vseh

Svetnikov. Jez vam bom naprej molil; kadar enega svetnika ali svetnico imenujem, porečete „bitt für uns“; kadar jih pa več imenujem, pa recite „bittet für uns.“ Ker pa sami nič ne zastopite, bom pa takrat bolj zapil, kadar jih več imenujem, da bote vedeli prav odgovarjati.“ In zdaj je šlo prav izgledno in moško. Gospod učitelj je klical svetnike in svetnice — otroci pa so odgovarjali, kakor so zastopili; eni so upili: „pit farónc! pite farónc!“ — drugi so kričali: „pobit farónc! pobite faronca!“ Ta Faronc pa je bil znan krčmar v okolici, in se je potem neki srdil in pritožil: „Ti poštalenski otroci ti! kaj pa imajo pri procesii z menoj opraviti! To je pa vendar preveč! Ali me kličejo pit? ali me hočejo pobiti? To mora biti črna šola!“

To je bilo maslo nemške omike naše domače šole po mnogoletnem prizadevanji in trudu izglednega učnika!! Sodite zdaj sami!

Mnogo glasov na odgovor enemu glasu.

Iz dežele. V Laibacherčinem 106. listu pod naslovom „Zur Sprachenfrage in den Volksschulen Krains“ „eine Stimme vom Lande“ knezoškofijsko okrožnico zagovarja in razlaga tako zanesljivo s takim prepričanjem nezmotljivosti, kakor jo more le skladateljevo pero samo ali po njem navdihnjeno razlagati in nikdo drugi ne. Al ta njegova razlaga je vsa drugačna, kakor je bila od drugih izvedenih mož sploh; toraj „eine Stimme“ očita vsem drugim vsaj kratkovidnost, če ne še kaj več. „Več oči, več vidi“, je pregovor starodaven; al ta „eine Stimme“ ga hoče zdaj podreti. Pa, kako da bi jo to zamerili! saj topljenec grabi tudi bilko ob bregu, da bi se rešil. Taka se pač tukaj godi. Modruje pa „eine Stimme“ tako: Čudno, da so časniki to okrožnico kakor tiči sovo preganjali in kavsali, ker vendar ima blag namen, da bi otroci slovensčine in nemščine bolj izučeni kakor do sedaj šolo zapuščali. — O mila mi mladež, čuj, kako se boš že iz mladih nog dveh jezikov naučila! — Okrožnica očita „sofistiko“ takim, ki hočejo le narodni jezik v ljudske šole; kaj pa, ko bi ravno ta „eine Stimme“ zagovarjala „sofistiko“? Saj stoletna skušnja uči in gospodje fajmoštri cele kranjske dežele bodo dokazali, da se v šoli na kmetih nemščine ni dosedaj še nikdo naučil. Če se pa že v precartani dôbi ponemčevanja, ko se je z vso silo v šoli pritegovalo na nemščino, je ni nobeden naučil, kako neki se bode po napotku te okrožnice kdo obojega jezika izučil?! — Dalje gladi in pravi „eine Stimme“, da okrožnica učenje nemščine le samo po več šolah kakor dosedaj zahteva, ondi namreč, kjer srenja ali več staršev „mehrere Aeltern“, to zahtevajo, in da toraj ni bila vsem šolam zapovedana. Al mi vprašamo: mar ni še zdaj preveč slovensko-nemških ljudskih šol na Kranjskem? Gosp. fajmoštri po deželi spoznavajo ta narobe-svet, in celó prazno slamo tacih šol, zato so jih v slovenske spremenili že mnogo, in tista mešanica, tičmiške šole, se res na korist ljudski omiki zmanjšuje vsaki dan. — Da bi se pa izveličavna nemščina vsaj za rep, če ne za roge v vsako ljudsko šolo lahko vsilila, je dosti, da „mehrere Aeltern“ tega želijo. Kaj pomeni to? „Mehrere Aeltern“ so 3 ali po nemškem jeziku sta lahko 2, in toliko se jih v vsaki fari lahko za nemščino pregovori. Ali je pa prav pred Bogom in ljudmi, da bi mogli vsi otroci škodo trpeti, drag čas ubijati zavolj ene same stotine, ker $\frac{1}{100}$ naših ljudi utegne nemščine potrebovati, več pa gotovo ne. Ako bi ne bila vsem šolam namenjena, kakor „eine Stimme“ pravi, zakaj je bilo ukazano, jo vsem faram naznaniti? Ako pa je kdo mislil, da bi tù in tam

„mehrere Aeltern“ želeli nemščine v šolo, naznanila naj bi se bila ta postava samo onim faram ali dekanom, ki bi zavrnilo prenapete slovenske župnike, ki ljudstvu še enega ocvirka kulturnega špeha ne privoščijo. — „Eine Stimme“ omenja dalje neke prošnje do prečastitega knezoškofijskega konzistorija, ktera se je v podpis poslala dekanom, — pa tudi to prošnjo prav čudno razlaga. Evo ti istine! Srečo sem imel to prošnjo prebrati. Ta prošnja zahteva berilo; z naukom v vseh razdelkih kmetijstva, v zdravji, gospodinjstvu naj se vpelje že v vsakdanji šoli v zadnje leto in v vsa nedeljska leta. „Eine Stimme“ pa pravi: „saj že imamo tako knjigo, „vodbo modrega kmetovanja“, čemu tedaj prosite, kar že imate, vi kratkovidneži! Res imamo to knjigo in je dobra; al manjka jej še mnogo. Kje govori kaj o srenji, ktera je pač zdaj podlaga vsemu družinskemu življenju; kje govori kaj o zdravji, o gospodinjstvu, ktero je danes toliko potrebno, ker to marsikako hišo podere; in kje je ukazano jo v vsakdanjo šolo vpeljati? Dokler se pa to ne zgodi, je mrtva knjiga. K temu naj se dodajo še druge potrebne reči in pa v šoli učijo; potem bode dobiček velik. Prošnja ta ni tedaj prazna in ni ne smešna ali zaničljiva! — Dalje se „eine Stimme“ čudi, zakaj bi dekani še le prosili čisto slovenskih šol, saj imajo pravico predlagati učilne načrte; oni so namreč „Ehren-Consistorialräthe.“ Na to odgovarjamo: Prošnja se je storila zavolj lepšega, ker terjatev še dolžnega denarja je težka mehkeemu srcu. Tudi smo pohlevni Slovenci prošnjo storili do Schmerlinga, čeravno imamo pravico terjati. Koliko pa so „Vorschläge“ gosp. dekanov v oziru ljudske šole večkrat veljali, o tem bi lahko marsikter dekan marsikaj gorjupega povedal. Saj okrožnica sama je priča, koliko so veljali konzistorijalni svetovalci, ker še noben ni vedel za njo, dokler ni bila že na svetu. Prošnja gosp. dekanov ni tedaj smešna, ampak zeló važna; ločiti se mora zdaj pšenica od plev, zlato od žindre; pokazali se bodo možaki narodovih pravic, ne daj Bog! da tudi kak iškarjot. Tudi prečastiti konzistori bo imel zdaj priložnost pokazati svoje misli, ker takrat, ko je okrožnica zagledala beli dan je še samo g. Zavašnik govoril v imenu vsega konzistorija. Hvala Bogu! da so „tempi passati, che Berta filava.“

Slovensko slovstvo.

„Oglas o Čitavnici.“

Ker se 1. junija preselim v Gradec, prosim, da mi čast. gg. pisatelji in naročniki „Čitavnice“ blagovolijo dopisavati odsihmal v „Graz, Kanzlei des Herrn Dr. Berzè.“ — Tudi naznanjam, da se po dobrem obnašanji 3. zvezka že pridno tiska 4. zvezek „Čitavnice.“

V Mariboru 20. majnika 1866.

Dr. Ivan Geršak.

Dopisi.

Iz Kragujevaca v Srbii 1. maja. — Dopisu iz Gorenskega od 28. svečana, ki so mi ga „Novice“ v 10. listu prinesle in mnogim drugim dopisom, ki so mi došli, odgovarjam sledeče: Klobučarjev in usnarjev v Srbii mislim, res ni; vsaj jaz nisem še o nobenem slišal, še manj pa kterege videl, akoravno sem že lep kos Srbije premandral. Koliko klobukov se na Srbskem leto in dan prodá? Na to vprašanje mi je težko odgovoriti; povem le to, da srbski narod možki in ženske večidel male rdeče kapice (fes) ali strašno velike, iz celih kož starih, neostriženih koštrunov ali ovác narejene kučme nosi, ki so še mnogo večje od ku-